

à savoir la 'thèse des deux chemins', est subtilement retracé, et même interrogé, en distinguant les attitudes divergentes adoptées par celui-ci dans le domaine de rencontre avec la foi, d'une part, de la cosmologie physique et, d'autre part, des sciences anthropologiques. Posture difficile, car à mettre la foi à l'abri de la science et la science à l'abri de la foi, le risque peut se présenter, par cette séparation radicale de l'immanence et de la transcendance, de priver la foi de tout fondement naturel (chapitres 6 et 7). En final, D. Lambert nous propose une comparaison suggestive entre l'itinéraire spirituel de Lemaître et celui de deux autres scientifiques croyants: Pierre Teilhard de Chardin et, avec plus de bonheur et de profondeur, Blaise Pascal (chapitre 8). On l'aura compris: à celui qui veut découvrir Lemaître, il n'y a qu'un nom qui s'impose!

Jean-François Stoffel (Institut d'Etudes Théologiques, Bruxelles)

MUSEUM VROLIK, Amsterdam

Geopend maandag-vrijdag tussen 10 en 17 uur; toegang gratis, vrijwillige bijdrage wordt op prijs gesteld. www.amc.nl/museumvrolik

Medisch erfgoed is niet altijd even toegankelijk, maar aan het Amsterdamse Museum Vrolik zal dat niet liggen. In de afgelopen jaren gaf het museum een publieksboek uit met prachtige foto's van de collectie; schreef conservator Laurens de Rooy een boek over de Amsterdamse anatoom Lodewijk Bolk (1866–1930); werkte het museum mee aan verschillende wisseltonstellingen bij andere instellingen; en vernieuwde het museum zijn vaste opstelling. De nieuwe opstelling, te bekijken sinds september 2012, toont de collectie anatomische preparaten vanuit twee invalshoeken: een medische en een historische. Deze combinatie is niet ongebruikelijk in anatomische musea. Deze

musea bevinden zich vaak in een medische omgeving – Museum Vrolik zit in het AMC – en hun preparatencollecties laten de binnenkant van ons lichaam zien. Tegelijkertijd bevatten die collecties vaak veel historische preparaten – in het Vrolik is ongeveer de helft van de collectie ouder dan honderd jaar – die ons iets kunnen vertellen over wetenschaps- en verzamelgeschiedenis. Het nieuwe Vrolik vertelt het historische verhaal in de 7 grote kasten langs de wanden en draagt medische kennis over in de 24 kleinere vitrines in het midden van de zaal.

De 'medische' vitrines zijn verdeeld in vier groepen. De eerste toont de embryonale ontwikkeling en aangeboren afwijkingen; in de andere drie zijn de preparaten ruwweg gerangschikt naar orgaansysteem; zo zijn er secties 'hart en longen', 'spijsvertering', 'ledematen' en 'hersenen en ruggenmerg'. De individuele preparaten zijn nog niet gelabeld – dat gebeurt binnen een paar maanden. Zonder objectteksten is het lastig de preparaten te duiden; het verschil tussen het ene en het andere hart is voor leken moeilijk te zien. Maar het is des te makkelijker om je te verwonderen over wat je ziet: planken vol potten, beenderen, skeletten, gedroogde organen. Van alle kanten komen de preparaten je tegemoet: de vitrines (zowel medisch als historisch) staan erg vol, en zelfs aan het plafond hangen dierskeletten. Hierdoor krijg je een idee van de enorme aantallen preparaten die aan de universiteiten verzameld werden. Wie toch wat meer wil weten over de individuele preparaten kan met behulp van de gedrukte topstukentour dertig preparaten in detail bestuderen: een embryo van vijf weken oud, een serie boven- en onderkaken die de ontwikkeling van het gebit laten zien, een lever vervormd door het dragen van een korset, de twee oudste objecten uit het museum (blaasstenen uit 1588 en 1608), de leeuw van Napoleon, een gipsafgietsel

van de Piltdownschedel. De toelichting is soms puur medisch, soms meer historisch.

De topstukentour eindigt met preparaten uit de historische kasten langs de wanden. Ook in deze kasten ontbreken voorlopig objectbeschrijvingen, maar er hangen wel teksten die een historische achtergrond bieden bij de preparaten. (Geïnteresseerde bezoekers kunnen overigens veel meer over die achtergrond te weten komen aan een leestafel met daarop de recente publicaties over de geschiedenis van het museum.) Deze teksten vertellen de geschiedenis van de collectie. Er is veel aandacht voor de naamgevers van het museum, vader en zoon Vrolik, beiden negentiende-eeuws anatoom. De Vroliks legden een uitgebreide privécollectie anatomische preparaten aan. Na de dood van Willem, de zoon, verwierf het Athenaeum Illustre in 1863 de collectie. Aan het Athenaeum, en later aan zijn opvolger de Universiteit van Amsterdam, werd de verzameling gebruikt voor onderwijs en onderzoek – net als de verzamelingen van andere Amsterdamse medici, zoals de

hoogleraren Lodewijk Bolk (1866–1930) en Martinus Woerdeman (1892–1990). Ook hun preparaten zijn te zien in Museum Vrolik, dat veel meer omvat dan enkel de collectie-Vrolik: van de ongeveer tienduizend preparaten in de huidige collectie zijn er ruim zeventuizend *niet* verzameld door de Vroliks. Eén van de hoogtepunten in het museum is de achttiende-eeuwse Hoviuskast, een lange kast volledig gevuld met pathologische botten, voor het grootste deel verzameld door Jacobus Hovius (1710–1786). Een ander topstuk is de Vrolikkast, met veel dierlijke anatomie. Dit is op het oog de volste kast van allemaal, omdat er veel kleine preparaten in staan.

Het is die volheid, zowel per kast als in het museum als geheel, die de meeste indruk maakt. De veelheid van preparaten roept een verwondering op die, alle museumpublicaties ten spijt, alleen te ervaren is door de collectie zelf te bezoeken.

Hieke Huistra (Universiteit Utrecht) – 12 juni 2013.